

SXEDIO.50H

15/28.3.1914: ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ Η ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ "ΔΙΑΙΡΕΙ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΥΕ"

Σε όλη τη διάρκεια της κατοχής της Κύπρου από τη Βρετανία (1878-1959), η Βρετανική διοίκηση είχε κατηγορηθεί πολλές φορές ότι εφάρμοζε στην Κύπρο την τακτική του "διαίρει και βασίλευε" διαιρούσε δηλαδή τον Κυπριακό λαό, τους Ελληνες και τους Τούρκους και κυβερνούσε χωρίς καμιά δυσκολία.

Το Νομοθετικό Συμβούλιο ήταν ένα βασικό όργανο, μέσω του οποίου εφάρμοζε αυτή την πολιτική πολύ έντεχνα.

Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση εφαρμογής της πολιτικής αυτής συνέβη στη συνεδρία του Νομοθετικού Συμβουλίου στις 15/28 Μαρτίου 1916.

Σ' αυτή τη συνεδρία που έγινε ενώ συνεχιζόταν ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος συζητείτο η αντιφώνηση προς τον Αρμοστή που θα διαβαζόταν σε απάντηση της προσφώνησης που είχε κάμει στο Νομοθετικό, με την έναρξη της λειτουργίας του τη χρονιά αυτή.

Όταν οι Ελληνες βουλευτές προσπάθησαν για άλλη μια φορά να περιλάβουν στην αντιφώνηση παράγραφο με την οποία εκφραζόταν η ευχή όπως επικρατήσουν κατά τον πόλεμο οι ευγενείς αρχές για τις οποίες οι σύμμαχοι αγωνίζονταν, και συνεπώς κατά της Τουρκίας που είχε ταχθεί εναντίον των συμμάχων, οι Τούρκοι βουλευτές αντίδρασαν.

Ακολούθησε ψηφοφορία και υπέρ τάχθηκαν τα ελληνικά και τα αγγλικά (επίσημα) μέλη του Σώματος. Την καταψήφισαν μόνο οι Τούρκοι βουλευτές κι έτσι η παράγραφος μπήκε στην αντιφώνηση.

Η συνέχεια όμως ήταν σύμφωνη με τη πολιτική του "διαίρει και βασίλευε". Έλληνας βουλευτής πρότεινε μια νέα παράγραφο με τους εθνικούς πόθους των Κυπρίων, δηλαδή την ένωση με την Ελλάδα, κάτι που πίστευε ότι είχε αναγνωρίσει η Βρετανία με την

πρόταση της το **1915** για παραχώρηση της Κύπρου στην Ελλάδα.

Στην πρόταση αυτή αντίδρασαν και πάλι οι Τούρκοι αλλά μαζί τους τάχθηκαν αυτή τη φορά και οι Άγγλοι βουλευτές.

Ακολούθησε ψηφοφορία κατά την οποία οι Τούρκοι και οι Άγγλοι βουλευτές ψήφισαν εναντίον της πρότασης των Ελλήνων βουλευτών και επήλθε ισοψηφία **9** με **9** ψήφους (**6** επίσημα μέλη και τρεις Οθωμανοί και **9** Έλληνες βουλευτές).

Τη λύση έδωσε ο βρετανός Πρόεδρος του Νομοθετικού, που έδωσε τη νικώσα ψήφο του κατά της πρότασης του Έλληνα βουλευτή κι έτσι η πρόταση του απερρίφθη.

Τα πρακτικά της δραματικής αυτής συνεδρίας δημοσίευσε η εφημερίδα "Ελευθερία " στις **19/1** Απριλίου **1916**:

"Είτα το Συμβούλιον εισέρχεται εις την ημερησίαν διάταξιν, ήτις είναι η κατάθεσις και ανάγνωσις του σχεδίου της αντιφωνήσεως εις τον εναρκτήριον λόγον.

Αναγινώσκει η **1η** και **2α** παράγραφος της αντιφωνήσεως, αίτινες γίνονται ομοφώνως αποδεκταί, έχουσι δε ως εξής:

Εξοχώτατε,

1. Τα μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου εξαιτούνται την άδειαν να προσφέρωσι τας ευχαριστίας αυτών επί τη προς το Νομοθετικόν Συμβούλιον προσφωνήσει της Υμετέρας Εξοχότητος.

2. Το Συμβούλιον πλήρως εκτιμά τη εν τη παρούση περιστάσει, ένεκα του πολέμου, υφισταμένην εξαιρετικήν κατάστασιν των δημοσίων υποθέσεων και συμερίζεται τας σκέψεις της Υμετέρας Εξοχότητος περί της κατά την σύνοδον ταύτην επιτελεστέας νομοθετικής εργασίας.

3η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Μετά ταύτα αναγινώσκεται η 3η παράγραφος ήτις έχει ως ακολούθως:

Ἡ Ὑμετέρα ἐξοχότης εἶναι πλήρως δεδικαιολογημένη νὰ ἔχη τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν ἐδραϊάν τοῦ Συμβουλίου τούτου υποστήριξιν ἐν πάσῃ προσπάθειά ἀποβλεπούσῃ εἰς ἐξυπηρέτησιν τῆς δικαίας καὶ μεγάλης υποθέσεως, υπέρ ἧς ἡ Ἀγγλία μάχεται μετὰ τῶν γενναίων αὐτῆς Συμμάχων.

Ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἔχων ὡς γνώμονα αὐτοῦ τὰς μακρὰς αὐτοῦ ἱστορικὰς παραδόσεις ἐτάχθη, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης στιγμῆς τοῦ ἀγῶνος, πρὸς τὸ μέρος ἐκείνων, μεθ' ὧν συνδέεται διὰ δεσμῶν ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ταυτότητος πολιτικῶν ἰδεῶν καὶ δράτεται καὶ πάλιν τῆς ευκαιρίας ταύτης, ὡς ἐπαναλάβῃ τὴν εὐχὴν, ἵνα αἱ εὐγενεῖς ἐκεῖναι ἀρχαί, υπέρ ὧν οἱ σύμμαχοι διεξάγουσι νῦν τὸν ἀγῶνα τούτον, κατισχύσωσιν ἐν τῷ συμφέροντι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

ΙΡΦΑΝ: Ἐνίσταμαι κ. Πρόεδρε, εἰς τὸ δεῦτερον ἐκεῖνο μέρος τῆς παραγράφου ταύτης, ὅπερ διὰ λόγους γνωστούς εἶναι ἀπεχθές.

ΧΑΜΗ: Καὶ ἐγὼ ἐνίσταμαι εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τῆς παραγράφου ταύτης.

Ἡ παράγραφος τίθεται εἰς ψηφοφορίαν καὶ ψηφίζεται διὰ τῆς ψήφου τῶν ἀγγλικῶν καὶ ἐλληνικῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, τῶν 3 ὀθωμανικῶν μελῶν ψηφισάντων κατ' αὐτῆς.

ΠΑΣΧΑΛΗΣ: Ἐγείρομαι, κ. Πρόεδρε, ὡς προτείνω ὡς Δ' παράγραφον τὴν ἀκόλουθον:

Τὸ Συμβούλιον θεωρεῖ ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ καθήκον νὰ γίνῃ ἐρμηνεὺς τῶν ἀσθημάτων τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς χώρας διὰ τὴν κατὰ τὸ ἔτος τούτο ὑπὸ τῆς Μ. Βρετανίας γενομένην ἀναγνώρισιν τῶν ἐθνικῶν δικαίων τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξακολουθεῖ πεποιθῶς ὡς πρὸς τὴν μέλλουσαν πολιτικὴν τύχην τῆς πατρίδος τοῦ εἰς τὰς φιλελευθέρους ἀρχάς, αἵτινες διέπουσι τὸν δημόσιον βίον τῆς Μ. Βρετανίας καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνικοτήτων, ἣν αὕτη ἀπαξ ἔτι κυρῶνει διὰ τοῦ

πολυτίμου αίματος των γενναίων αυτής τέκνων εν τη παρούση διεθνεί συρράξει.

ΘΕΟΔΟΤΟΥ: Υποστηρίζω κ. Πρόεδρε, την προσθήκην της Δ' παραγράφου.

ΙΡΦΑΝ: Ενίσταμαι, κύριε πρόεδρε, κατά της παραγράφου ταύτης. Εις την παράγραφον ταύτην κλείεται νυγμός περί ενώσεως της Κύπρου μετά της Ελλάδος. Ενιστάμεθα εμφανιτικώς πάντες οι οθωμανοί και ελπίζομεν ότι τοιοῦτο λάθος δεν θα επαναληφθή. Η είδησις της προσφοράς της Κύπρου εις την Ελλάδα εγένετο ακουστή εν τη Νήσω υπό της Μουσουλμανικής κοινότητος και άλλων πιστών κοινοτήτων μετά πολλής συνταραχής.

Εν σχέσει προς ό,τι συμβή εν τω ζητήματι της προσφοράς της Κύπρου ενόμιζον ότι οι Έλληνες συνάδελφοι μου εκ σεβασμού προς εαυτούς δεν θα επανήρχοντο εις το ζήτημα τούτο και δεν θα επανελάμβανον το αυτό άσμα. Φρονώ ότι είναι καιρός, πως εργασθώμεν προς το συμφέρον του λαού και αποθέσωμεν τας νοσηράς ταύτας αρχάς.

ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, δεν είναι ούτε νοσηρά αρχή, ούτε σφάλμα εν σχέσει προς ό,τι αφορά την προσφοράν της Κύπρου εις την Ελλάδα. Εάν επανρχώμεθα επί του ζητήματος πράττομεν έργον τιμής προς τη Μεγ. Βρετανίαν ήτις σήμερον μάχεται υπέρ των φιλελευθέρων αρχών του κόσμου εις ας και ημείς στηρίζομεν την εθνικήν μας υπόθεσιν. Θα ήτο έλλειψις εμπιστοσύνης προς τας υψηλάς αχάς, εφ' ων βασιζεται ο δίκαιος αγών της Μ. Βρετανίας, εάν ημείς εδεικνύομεν ότι ήκιστα ελπίζομεν από υπόθεσιν, εις ην η ανθρωπότης προσφέρει θυσίαν ό,τι έχει εκλεκτόν χάριν του αγαθού σκοπού της. Ο,τι λέγομεν και ό,τι εκφράζομεν σήμερον εν τω Συμβουλίω τούτω εν σχέσει προς την μέλλουσαν πολιτικήν τύχην της Κύπρου, απορρέει εκ του δικαίου του έθνους και της Ιστορίας, το οποίον ουδεμία ανθρώπινη πράξις και ουδέν τυχόν σφάλμα δύναται να επηρεάση.

Εάν η Μ. Βρετανία αγωνίζεται υπέρ δικαίας υποθέσεως, ως πιστεύομεν και εάν θυσιάζη το

πολυτικότερον αίμα των τέκνων της, όπερ προκαλεί τη βαθυτέραν εκτίμησιν και τον θαυμασμόν μας και εάν πρόκειται να αχθή εις αίσιον πέρας ο αγών ούτος ως ευχόμεθα, ουδεμία αντίθετος πρότασις και ουδεμία αντίδρασις θα δυνηθή να ματαιώση ό,τι αποτελεί τη θεμελιώδη αρχήν και τον σκοπόν του αγώνος της Μ. Βρεττανίας και των συμμάχων της.

Όχι η ασθενής αντίδρασις απορρέουσα εκ των ασθενών δυνάμεων της μικράς ταύτης Νήσου, αλλά πολύ ογκωδεστέρα και φοβερωτέρα αντίπραξις δεν θα δυνηθή να ανακόψη το έργον του πολιτισμού, όπερ υπερασπίζεται η Μ. Βρεττανία μετά των συμμάχων της.

Ό,τι σήμερον συντελείται εν τω κόσμω μέγα και φοβερόν είναι έργον της υψηλής Προνοίας, η οποία ουχί ματαίως ανέθηκεν εις τας ενόπλους χείρας της Μ. Βρεττανίας και των συμμάχων της, την προστασίαν των μικρών λαών και της ελευθερίας δικαίως άρα και ημείς αναμένομεν εθνικήν δικαιοσύνην εμπιστευόμενοι εις τας φιλελευθέρας αρχάς, αίτινες διέπουσι τον δημόσιον βίον και τον αγώνα της Μ. Βρεττανίας και εις την αρχήν των εθνοτήτων, την οποίαν αύτη κυρώνει διά του αίματος των ευγενών τέκνων της εν τη παρούση διεθνεί συρράξει.

ΧΑΜΗ: Ημείς αντιπαθώς έχοντες προς την πρόσφοραν της Κύπρου και ενιστάμενοι ισχυρώς εις το λάθος της Μ. Βρεττανίας, όπως προσφέρη την Κύπρον εις την Ελλάδα, ενιστάμεθα κατά της παραγράφου ταύτης. Ημείς δεν δυνάμεθα να εισδύσωμεν εις τους λόγους δι' ους η Μ. Βρεττανία εποίησατο την προσφοράν ταύτην. Αλλά θεωρώ την πρότασιν ταύτην ασυμβίβαστον προς τα συμφέροντα και την ευδαιμονίαν της χώρας και ελπίζω, ότι δεν θα επαναληφθή το λάθος της προσφοράς ταύτης.

Ημείς ζώντες εν τοιαύτη πλήρει ησυχία, καθ' ον χρόνον υπάρχει τόση σύγχυσις εν τω κόσμω δεν δυνάμεθα να εννοήσωμεν κατά πόσον θα ήτο δυνατόν να ζήσωμεν ησύχως και ευδαιμόνως υπό άλλας συνθήκας και δεν νομίζομεν την Κυβέρνησιν μας μικράν και ελαττωματικήν, ώστε να επιθυμώμεν την αλλαγήν της.

Και ευχόμεθα να επανέλθη εν τω κόσμω η ειρήνη, την οποίαν πάντες επιθυμούσι.

ΕΓΓΙΟΥΠ: Φυσικώς ενίσταμαι κι εγώ κατά της παραγράφου ταύτης. Ως έχει η παράγραφος αντιπροσωπεύει ολόκληρον το συμβούλιον και ολόκληρον τον λαόν, όπερ δεν είναι αληθές. Και αφού η προσφορά εγένετο και απερρίφθη, δεν είναι φρόνιμον να επαναληφθή εν τοσούτω ακαταλλήλω στιγμή, διότι ορθή πολιτική αρχή, είναι ότι δεν δύναται να επαναληφθή ό,τι άλλοτε μόνον εθεωρήθη ορθόν.

Η προσφορά της Κύπρου δεν ήτο εθνικόν ζήτημα, γενόμενον επί τη βάσει της αρχής των εθνικοτήτων, αλλά ζήτημα εις το οποίον ωδήγησε την Μ. Βρετανίαν άλλη ανάγκη άλλοι πολιτικοί λόγοι.

Είναι φυσικόν κατά τον χρόνον τσαούτης συγχύσεως τα πολιτικά ζητήματα να μη οδηγώνται εξ εθνικών λόγων αλλ' εκ πολιτικών λόγων, διότι τα εθνικά ζητήματα ευρίσκονται εις το στόμιον των κανονιών.

Και είναι ευκταίον τα κανόνια να κερδίσουν την νίκην, εκείνην, ήτις είναι υπέρ του δικαίου.

Διά τούτο θεωρώ ότι καθ' ον χρόνον τσαούται υπάρξεις διακυβεύονται και τόσο καταστροφή γίνεται και είναι πρόωρον να ομιλώμεν περί εθνικών ζητημάτων.

Ημείς ζώμεν εν πλήρει ειρήνη και ησυχία και ενώ δεν καταβάλλομεν τας προσπάθειάς ημών μετ' εκείνων, οίτινες δοκιμάζονται σήμερον, ομοιάζομεν προς τον άνθρωπον εκείνον, όστις αφού έφαγε καλώς κατόπιν ασχολείται εις την απόλαυσιν του ναργιλέ του.

Τα αισθήματα μας είναι γνωστά, μη συμφωνούντα προς τα των ελληνικών μελών και διά τούτο ενίσταμαι κατά της παραγράφου.

ΛΑΝΙΤΗΣ: Ολίγας λέξεις κ. Πρόεδρε, εις όσα είπε, τελειώνων το έντιμον οθωμ. μέλος δεν φρονώ ότι η Μ. Βρετανία σφαγιάζει τα δίκαια των λαών, ώστε να μη προσέξη εις την φωνήν του δικαίου μας αν η Κυπρος δεν ήτο ελληνική η Αγγλία δεν θα την εσφαγιάζε

προσφέρουσα ταύτην εις άλλο κράτος.

ΙΡΦΑΝ: Οι κάτοικοι της Κύπρου ουδέποτε υπήρξαν Έλληνες εάν ήσαν τοιοῦτοι ή υπήρξαν ποτέ Έλληνες, δεν θα ελάμβανε χώραν τοιαύτη συζήτησις.

ΛΑΝΙΤΗΣ: Και αν τα στόμια των τηλεβόλων κροτούν, όπως είπε το έντιμον οθωμανικόν μέλος, τα στόμια ταύτα ανοίγονται υπό των Κυβερνήσεων είτε προς καταστροφήν λαών, είτε προς απελευθέρωσιν και προστασίαν. Ημείς όμως πιστεύομεν ότι τα ιδικά μας τηλεβόλα κ. Πρόεδρε, μάχονται υπέρ του πολιτισμού και των δικαίων των ιερών λαών.

Μετά τας αγορεύσεις ταύτας η υπό του κ. Πασχάλη προταθείσα παράγραφος τίθεται εις ψηφοφορίαν.

Τα αγγλικά και τουρκικά μέλη ψηφίζουν κατ' αυτής, τα δε ελληνικά υπέρ αυτής.

Υπαρχούσης ισοψηφίας 9 προς 9 ψήφων, ο προεδρεύων αρχιγραμματεύς δίδει την νικώσαν κατά της παραγράφου.

Ούτω η Δ' παράγραφος, καταψηφίζεται και πίπτει της αντιφωνήσεως απαρτισθείσης μόνον εκ των τριών πρώτων παραγράφων.